

**OCH TUSLI BO'Z TUPROQLARNING MELIORATIV HOLATI**

**Sotiboldiyeva Go'zalxon**

*Farg'ona davlat universiteti*

*o'qituvchisi, PhD*

**Ro'zaliyeva Dildoraxon Salohiddin qizi**

*Farg'ona davlat universiteti Agrar qo'shma fakulteti*

*Tuproqshunoslik yo'nalishi 3-bosqich talabasi*

**Qurbonov Jobirbek Jumaboy o'g'li**

*Farg'ona davlat universiteti Agrar qo'shma fakulteti*

*Agrokimyo va agrotuproqshunoslik yo'nalishi 1-bosqich talabasi*

**Mahmudova Madinaxon Ikromjon qizi**

*Farg'ona davlat universiteti Agrar qo'shma fakulteti*

*Agrokimyo va agrotuproqshunoslik yo'nalishi 23.68-guruh*

**Annotatsiya:** Och tusli bo'z tuproqlari O'zbekistonning ko'plab hududlarida keng tarqalgan tuproqlar turidir. Ular asosan cho'l va quruq iqlim sharoitida, kam yog'ingarchilik va yuqori evaporatsiya darajasiga ega bo'lgan joylarda shakllanadi. Ushbu tuproqlar o'zining fizik va kimyoviy xossalari bilan ajralib turadi va qishloq xo'jaligi uchun muhim ahamiyatga ega. Meliorativ holat esa tuproqlarning unumdorligini oshirish, ularni yaxshilash va qishloq xo'jaligida samarali foydalanish uchun zarur bo'lgan sharoitlarni yaratishga qaratilgan faoliyatdir.

**Kalit so'zlar:** meliorativ tadbirlar, tuzlanish jarayoni, natriy, kaliy, omillar, suv o'tkazuvchanlik.

**Аннотация:** Светлые сероземы — тип почв, распространенный во многих регионах Узбекистана. Они образуются преимущественно в пустынном и сухом климате, в местах с малым количеством осадков и высокой скоростью испарения. Эти почвы отличаются своими физическими и химическими свойствами и имеют важное значение для сельского хозяйства. Мелиоративное состояние — это деятельность, направленная на повышение плодородия почв, их улучшение и создание необходимых условий для их эффективного использования в сельском хозяйстве.

**Ключевые слова:** мелиоративные мероприятия, процесс засоления, натрий, калий, факторы, водопроницаемость.

**Abstract:** Light gray soils are a type of soils that are common in many regions of Uzbekistan. They are formed mainly in desert and dry climates, in places with low precipitation and high evaporation rate. These soils are distinguished by their physical and chemical properties and are important for agriculture. The ameliorative state is an activity aimed at increasing the fertility of soils, improving them and creating the necessary conditions for their effective use in agriculture.

**Key words:** *reclamation measures, salinization process, sodium, potassium, factors, water permeability.*

Och tusli bo'z tuproqlarining meliorativ holati ko'plab omillarga bog'liq. Birinchidan, tuproqlarning namlik darajasi, organik moddalar miqdori, mineral tuzlar tarkibi va tuproq strukturasining o'zgarishi meliorativ holatga ta'sir etadi. Ushbu tuproqlar ko'pincha tuzlanish jarayonlariga duch keladi, bu esa ularning unumdorligini pasaytiradi. Tuzlanish jarayoni tuproqda natriy, kaliy, magniy va boshqa mineral tuzlarning to'planishi natijasida yuzaga keladi. Bu holat tuproqning fizik xossalarini, masalan, suv o'tkazuvchanligini va havolanishini yomonlashtiradi. Meliorativ tadbirlar och tusli bo'z tuproqlarini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Bular qatoriga sug'orish tizimlarini takomillashtirish, tuproqni mexanik va kimyoviy usullar bilan qayta ishlash, organik va mineral o'g'itlar qo'shish, shuningdek, tuproqni himoya qilish va uning unumdorligini oshirishga qaratilgan boshqa tadbirlar kiradi. Sug'orish tizimlari, masalan, tomchilatib sug'orish, tuproqdagi namlikni saqlashga va o'simliklarning o'sishiga yordam beradi. Bu usul tuproqning tuzlanish jarayonlarini kamaytirishga ham yordam beradi. Tuproqni mexanik qayta ishlash jarayoni ham meliorativ holatni yaxshilashda muhimdir. [1]

Tuproqni chuqur qayta ishlash, uning strukturasini yaxshilash va havolanishini oshirishga yordam beradi. Bu jarayon tuproqning suvni saqlash qobiliyatini oshiradi va o'simliklar uchun oziq moddalar miqdorini ko'paytiradi. Kimyoviy usullar, masalan, tuproqni tuzlardan tozalash, uning kimyoviy tarkibini yaxshilashga yordam beradi. Organik o'g'itlar qo'shish esa tuproqning organik moddalar miqdorini oshiradi va uning unumdorligini yaxshilaydi. Bundan tashqari, och tusli bo'z tuproqlarida meliorativ holatni yaxshilash uchun ekin aylanishi va agromeliorativ tadbirlar ham muhim ahamiyatga ega. Ekin aylanishi tuproqda oziq moddalar muvozanatini saqlashga yordam beradi va tuproqning unumdorligini oshiradi. Agromeliorativ tadbirlar, masalan, tuproqni qoplash va ekinlarni himoya qilish, tuproqning erozion jarayonlariga qarshi turishiga yordam beradi. Tuproqning meliorativ holatini baholashda ekologik jihatlar ham inobatga olinishi lozim. Meliorativ tadbirlar tuproq va atrof-muhit o'rtasidagi muvozanatni saqlashga yordam berishi kerak. Buning uchun, meliorativ tadbirlar amalga oshirilganda, tuproqning tabiiy holati va uning ekosistemadagi roli hisobga olinishi zarur. Ekologik jihatdan to'g'ri meliorativ tadbirlar tuproqning uzoq muddatli unumdorligini ta'minlaydi va atrof-muhitga zarar yetkazmaslikka yordam beradi.[3]

Och tusli bo'z tuproqlarining meliorativ holatini yaxshilashda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash ham muhim ahamiyatga ega. Innovatsion usullar, masalan, raqamli tuproq monitoringi, tuproqning holatini real vaqt rejimida kuzatishga va zaruriy tadbirlarni tezda amalga oshirishga yordam beradi. Bu esa meliorativ jarayonlarni samarali boshqarish imkonini beradi.[4]

Och tusli bo'z tuproqlari qishloq xo'jaligida keng tarqalgan tuproq turidir. Ular o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, yaxshi drenajga ega bo'lishi, suvni tezda o'tkazishi va tez

quriydiganligi bilan ajralib turadi. Ushbu tuproqlarning unumdorligini oshirish va ularni samarali boshqarish uchun o'g'itlashning ahamiyati juda katta. O'g'itlash tuproqning sifatini yaxshilash, o'simliklarning o'sishini rag'batlantirish va qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirishda muhim rol o'ynaydi. O'g'itlash och tusli bo'z tuproqlarining unumdorligini oshirishda asosiy omil hisoblanadi. Bu tuproqlarda organik modda miqdori past bo'lishi mumkin, bu esa o'simliklarning o'sishi uchun zarur bo'lgan oziq moddalar yetishmasligiga olib keladi. Organik o'g'itlar, masalan, kompost va go'ng, tuproqning organik modda miqdorini oshiradi, bu esa tuproqning suvni saqlash qobiliyatini yaxshilaydi va o'simliklarning ozuqa moddalarini samarali olishiga yordam beradi. O'g'itlar o'simliklar uchun zarur bo'lgan asosiy oziq moddalarning manbai hisoblanadi. Mineral o'g'itlar, masalan, azot, fosfor va kaliy, tuproqda yetishmaydigan elementlarni ta'minlaydi. Bu elementlar o'simliklarning o'sishi, gullashi va meva berish jarayonlarida muhim ahamiyatga ega. O'g'itlash orqali tuproqdagi oziq moddalar muvozanatini saqlash va o'simliklarning sog'lom rivojlanishini ta'minlash mumkin. Och tusli bo'z tuproqlari suvni tezda o'tkazishi va tez quriydiganligi sababli, o'g'itlash jarayoni tuproqning suvni saqlash qobiliyatini oshirishga yordam beradi. Organik o'g'itlar tuproq tuzilishini yaxshilaydi, bu esa suvning tuproqda uzoqroq saqlanishiga imkon beradi. Natijada, o'simliklar suvga bo'lgan talabini kamaytiradi va qishloq xo'jaligi faoliyatini yanada samarali qiladi. Iqlim o'zgarishi tuproqlarning sifatiga va o'simliklarning o'sishiga ta'sir ko'rsatishi mumkin. O'g'itlash orqali tuproqning unumdorligini oshirish, o'simliklarni iqlim o'zgarishiga moslashishga yordam beradi. O'g'itlar tuproqning biologik faoliyatini rag'batlantiradi va tuproqning iqlimga nisbatan chidamliligini oshiradi. O'g'itlash jarayoni tuproqning ekologik muvozanatini saqlashda ham muhimdir. Organik o'g'itlar tuproqda mikroorganizmlarning faoliyatini rag'batlantiradi, bu esa tuproqning biologik diversifikatsiyasini oshiradi. Biologik faoliyatning oshishi tuproqning unumdorligini yanada yaxshilaydi va uning tabiiy resurslarini saqlashga yordam beradi. Och tusli bo'z tuproqlarining samarali boshqarilishida o'g'itlashning ahamiyati juda katta. O'g'itlash tuproq unumdorligini oshiradi, oziq moddalar ta'minotini yaxshilaydi, suvni saqlash qobiliyatini oshiradi, iqlim o'zgarishiga moslashishga yordam beradi va ekologik muvozanatni saqlaydi. Shu sababli, qishloq xo'jaligi faoliyatida o'g'itlashni to'g'ri va samarali amalga oshirish, och tusli bo'z tuproqlaridan maksimal darajada foydalanish imkonini beradi. O'g'itlash strategiyalarini to'g'ri tanlash va qo'llash orqali fermerlar tuproq resurslaridan samarali foydalanishlari va qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirishlari mumkin.

### **Xulosa:**

Xulosa qilib aytganda, och tusli bo'z tuproqlarining meliorativ holati ularning fizik va kimyoviy xossalari, sug'orish tizimlari, mexanik va kimyoviy qayta ishlash, ekin aylanishi va agromeliorativ tadbirlarga bog'liq. Meliorativ tadbirlar tuproqning unumdorligini oshirish va uning sifatini yaxshilashda muhim rol o'ynaydi. Ekologik jihatlar ham inobatga olinishi lozim, chunki to'g'ri meliorativ usullar tuproqning uzoq muddatli salomatligini ta'minlaydi

va atrof-muhitga zarar yetkazmaslikka yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash esa meliorativ jarayonlarni yanada samarali amalga oshirish imkonini beradi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Abduqodirov, M. (2020). Tuproqshunoslik va melioratsiya asoslari. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti.
2. Qodirov, A. (2019). O'zbekiston tuproqlari va ularning meliorativ holati. Tashkent: Qishloq xo'jaligi vazirligi.
3. Murodov, B. (2021). Cho'l tuproqlarining meliorativ holatini baholash. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
4. Tursunov, I. (2018). Tuproqlarni meliorativ qayta ishlash usullari. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
5. Xudoyberganov, S. (2022). O'zbekistonda tuproq melioratsiyasi: muammolar va yechimlar. Tashkent: Fan va texnologiya.
6. Rahimov, D. (2023). Bo'z tuproqlarning ekotizimdagi roli va meliorativ tadbirlar. Tashkent: O'zbekiston Ekologiya Akademiyasi.
7. Nematov, A. (2021). Meliorativ tadbirlar va ularning tuproq unumdorligiga ta'siri. Andijon: Andijon Davlat Universiteti.